

OYUNA PSİKANALİTİK BİR BAKIŞ: PSİKANALİTİK KURAMCILARIN OYUNA YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

*A Psychoanalytic Look at Play: Opinions Of Psychoanalytic Theorists
On The Play*

*Rabia Karabacak**

Özet: Oyun, çocukların kendilerini en iyi şekilde ifade edebildikleri eğlenme ve öğrenme aracıdır. Oyun esnasında çocukları gözlemlemekse onları tanımmanın en iyi yoludur. Çünkü oyunun çocuklara sunduğu özgür ortam, her gelişim alanına olduğu gibi, sosyal-duygusal gelişimlerine de katkı sağlar. Çocuklar sosyal-duygusal yetkinlik kazandıklarında kendi duygularını tanımayı, yönetmeyi ve ifade edebilmeyi öğrenirler. Aynı zamanda başkaları ile sağlıklı ilişkiler kurabilme, başkalarının duygularını anlayıp tepki verebilme ve empati kurabilme becerilerini geliştirirler. Tüm bunlardan yola çıkarak psikanalitik kuramın savunucuları da çocukları psikolojik anlamda iyileştirmenin yolunun oyundan geçtiğini öne sürmüşler ve oyuna duygusal boşalım yani katarsis gözüyle bakmışlardır. Psikanalitik kuramın öncüleri, oyunu kişilik gelişiminin bir aracı olarak görmüşler ve oyunun terapi gücüne dikkat çekmişlerdir. Onlara göre, çocukların oyun esnasında altta yatan travmaları ve bu travmaların yol açtığı duygular, oyun yoluyla gün yüzüne çıkar. Çocuklar yaşamlarındaki stresli durumları oyunlarına alırlar ve içinde buldukları çatışmayı rahatlatmaya çalışırlar. Tüm bu gözlemler sonucu psikanalistler oyunun iyileştirici gücüne dikkat çekmiş ve oyun terapisini geliştirmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Oyun, psikanalizm, erken çocukluk dönemi, oyun teorisi, oyun terapisini

Abstract: Play is a fun and learning tool where children can express themselves in the best way. Observing children during play is the best way to get to know them. Because the free environment that the game offers to children contributes to their social-emotional development, as it does to every developmental area. When children gain social-emotional competence, they learn to recognize, manage and express their own emotions. At the same time, they develop the skills to establish healthy relationships with others, to understand and respond to the feelings of others, and to empathize. Based on all of these, the advocates of psychoanalytic theory have also argued that the way to psychologically recover children is through play, and they look at play as emotional discharge, that is, catharsis. The pioneers of psychoanalytic theory saw play as a means of personality development and drew attention to the therapeutic power of play. According to them, the underlying traumas of children during play and the emotions caused by these traumas come to light through play. Children play the stressful situations in their lives and try to relieve the conflict they are in. As a result of all these observations, psychoanalysts drew attention to the healing power of play and developed play therapy.

Keywords: Play, psychoanalysis, early childhood, play theory, play therapy

*İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Okul Öncesi Öğretmenliği Lisans Öğrencisi. İletişim bilgileri: rabiakaraback3@gmail.com

Makalenin Geliş Tarihi: : 25/08/2021 **Makalenin Kabul Tarihi:** : 07/09/2021

Atıf için/To cite this: Karabacak, R. (2021). Oyuna psikanalitik bir bakış: Psikanalitik kuramcıların oyuna yönelik görüşleri. *Psikoteori Dergisi*, 2(2), 11-15.

1. Giriş

“Psikanaliz kuramları, yaşa bağlı değişimlerin içsel dürtüler ile toplumsal talepler arasında yaşanan ve olgunlaşma süreci tarafından belirlenen çelişkilerin sonucunda ortaya çıktığı varsayımına dayanan gelişim kuramlarıdır” (Bee ve Boyd, 2007: 58). Sigmund Freud psikanaliz kuramının kurucusu olarak anılır. Freud ve daha sonraki psikanaliz kuramcılarında Erik Erikson, Anna Freud, Melanie Klein, Donald Winnicott ve Susan Isaac oyunun psikolojik yönüne dikkat çekmişler ve çocukların duygularını tanımanın oyun yoluyla gerçekleştiğini öne sürmüşlerdir.

Psikanalist kuramcılar, çocuklar için doğal bir içgüdü olan oyunu, bireyin kendini ve duygularını tanımasında, problemleriyle başa çıkmasında bir araç olarak görmüşlerdir. Çocukların oyun esnasında gösterdikleri davranış ve duyguların bir nedeni vardır. Hatta Freud oyunda seçilen rollerin dahi şans eseri olmadığını, kimi zaman gerçek yaşamdan izler taşıdığını kimi zaman ise gerçeğin tam tersi unsurları içeren kurgular barındırdığını öne sürmüştür (Bardak ve Topaç, 2019).

Psikanalitik kuramcılara göre tekrarlayan oyunlar önem taşır. Çocuk, tekrarlayan davranışları ve oyun sahneleriyle içinde yaşadığı çatışmayı, onu rahatsız eden travmayı oyununa dahil eder ve onunla başa çıkmaya çalışır. Oyunda tekrarlanan bu sahneler çocuğun içinde bulunduğu çatışmayı henüz rahatlatamadığının bir göstergesidir (Arslan Çiftçi, 2021). Oyunun çocuğa sunduğu güvenli ortam, onun duygularını tanımasına, ifade edebilmesine ve duyguları üzerinde denetim kurabilmesine yardımcı olur. Oyunun iyileştirici gücü de bu esnada devreye girer.

2. Psikanalitik Kuramcıların Oyuna Yönelik Görüşleri

2.1. Sigmund Freud

Psikanaliz kuramının kurucusu olarak bildiğimiz Freud, bu kuramla birlikte psikodinamik oyun terapisinin de temellerini atmıştır. İlk olarak Yapısal Kişilik Kuramı'nda bireyin kişiliğinin oluşmasında ve şekillenmesinde oyunun yardımcı bir rol oynadığını öne sürmüştür (Bardak ve Topaç, 2019).

Freud oyuna katarsis yani bir duygusal boşalım olarak yaklaşmıştır. Oyun onun için duyguların dışa vurulduğu özgür bir ortamdır. Oyun yoluyla baskılanmış düşünceler bilinç yüzeyine çıkar. Çocuklar oyun sırasında libidonun kaynağı olan id'in baskısı altındadır. Bu bağlamda oyun sayesinde doyum elde ederler ve libido isteklerini kontrol edebilme yetisi kazanırlar. Bununla birlikte oyun, çocuğun ego gelişimine de katkıda bulunur ve birçok doğal beceri kazandırır. Freud'a göre çocuğun oyunda seçtiği roller de bir nedene bağlıdır. Örneğin annesi tarafından azar işiten çocuk, bu durumu kendi oyununa yansıtarak anne rolüne bürünür ve annesinin ona gösterdiği davranışı bir oyuncuğa veya oyun oynadığı akranlarından birine karşı gösterebilir. Bu yüzden oyun esnasında çocukların davranışlarını gözlemlemek, çocuğun içinde yaşadığı çatışmayı anlayabilmeye yardımcı olur (Arslan Çiftçi, 2021).

Oyun esnasında çocuklar özgürdür ve herhangi bir denetim yoktur. Bu da çocuğun duygularını tanımasına yardımcı olur. Çocuk farkında olmadığı duygularını, istek ve arzularını oyun sırasında gösterebilir. Bu da çocuğun duygusal gelişimine katkıda bulunur. Freud, oyunu düşsel ve sinirsel belirtiler gibi açıklanabilir ve yorumlanabilir olarak nitelendirmiştir. Freud'un oyun gözlemleri ve araştırmaları sonucunda oyunla tedavi yönteminin temelleri atılmıştır. Freud klinik olarak yetişkinlere odaklanmasına rağmen hem kendi çocukları hem de at fobisi olan 5 yaşındaki küçük Hans'ı gözlemleyerek psikoterapi ve oyunu entegre etmiş, çocukları tedavi etmenin alternatif yolunu sunmuştur. Oyunda terapiyi ilk kullanan kişi ise Viyana'da öğretmenlik yapan Hermine von Hug-Hellmuth olmuştur. 1920'de çocuk ve yetişkin analizinin aynı amacı taşıdığını, bilinen ve bilinmeyen etkiler yoluyla tehlikeye atılan psişenin sağlığa ve dengeye kavuşturulması gerektiğini öne süren Hellmuth, başlarda çocukları kendi evinde tedavi etmiş ve çocukların güçlüklerinin büyük ölçüde ebeveynlerin çözülmemiş sorunlarından kaynaklandığını görmüştür. Ayrıca çocuğun oyunda rahatlaması için bilinçli bir içgörüyü sahip olmasının gerekli olmadığını belirtmiştir (Bromfield, 2003).

Freud gözlemleri sonucu, çocukların oyun anlayışının da zamanla değiştiğini öne sürmüştür. Ona göre çocuklar ilk zamanlarda daha çok dramatik oyunları tercih ederler. Ergenliğe doğru eleştirel düşünme yetisinin de kazanılmasıyla kurallı oyunlara yönelirler. Oyun olgusunun değişmesiyle bireyler istek ve dürtülerini farklı yollarla ifade ederler.

2.2. Erik Erikson

Erik Erikson da tıpkı Freud gibi oyunu, kişilik gelişimin bir aracı olarak görmüştür. Ancak Erikson Freud'dan farklı olarak oyunu hem fiziksel hem de kültürel olarak incelemiştir. Erikson'a göre

oyun, bireyin kişisel düzenleme ve denetim yeteneklerinin gelişmesi için çaba gösterdiği bir etkinliktir. Oyun, çocuğun biyolojik ve sosyal gereksinimlerinin kaynaşmasını sağlar. Aynı zamanda gelişim dönemlerinin sağlıklı şekilde ilerlemesine katkıda bulunur.

Erikson'un psikososyal gelişim evrelerinden biri olan girişimciliğe karşı suçluluk dönemi (3-6), çocukların oyun çağını kapsar. Çocuklar bu dönemde oyunla gelişirler ve duygularını tanırlar. Erikson burada bireyin kavramsallaştırma ve yaratma yeteneğine dikkat çekerek çocukların oyun esnasında gerçek durumlarla başa çıkabilmek adına sürekli olarak yeni modeller yarattığını, geçmiş yaşantıları kendi istedikleri gibi yeniden tasarlayarak oyunda kendi otoritelerini kurduklarını ve hayal güçlerini geliştirdiklerini öne sürmüştür.

Erikson, oyunu tanımlarken psikanalizden hiç ayrılmamıştır. Freud, çocukların oyunlarının yerini zamanla yetişkin fantezisinin aldığı söylerken Erikson buna katılıyordu ancak onun fanteziye bakış açısı Freud'unkinden çok Jung'unkine yakındı. Erikson, çocukların oyunun sadece onların çatışmalarını ve sorunlarını ifade etmediğini, aynı zamanda sembolik çözümler bulma girişiminde olduklarını savunmuştur. Erikson oyun için geçmişin yönlerinin yeniden yaşandığı, şimdinin yeniden sunulduğu ve yenilediği, geleceğin beklendiği model durumlar yaratmaya yönelik insan eğiliminin çocuksu biçimini sağladığını söylemiştir (Storr, 1977).

2.3. Anna Freud

Nasıl ki Sigmund Freud Psikanalist kuramının babası ise, Anna Freud da oyun terapisinin annesi olarak anılır. Çünkü Anna Freud Psikanalizmin kapsamını çocuklara doğru genişletmiş ve çocukların kişilik gelişimine büyük katkıda bulunmuştur.

Yıllar geçtikçe çocukluk çağı travmasının etkilerinin daha iyi anlaşılması ihtiyacı doğmuş ve Statu Nascendi'deki çocukların gözlemlenmesiyle çocuk psikanalizin temelleri atılmıştır. Anna Freud'un modeli birçok klinik gözlemi içerdiğinden ve çocuk psikopatolojisine dair birçok ilke ve metodolojiyi ortaya koymasından dolayı en sağlam ve bütünlük model olarak kabul edilmiştir. Freud, 1963'te dürtü ve ego gelişiminin iç içe geçmesini dikkate alarak "Gelişim Çizgileri" kavramını ortaya atmıştır. Bu gelişim çizgisi bağımlılıktan duygusal özgüvene ve yetişkin nesne ilişkilerine, beden bağımsızlığına doğru, benmerkezcilikten arkadaşlığa, vücuttan oyuncuğa ve oyundan işe gibi konuları ele almıştır (Lee, 2009).

Anna Freud'un geliştirdiği yöntemle göre çocuklar öncelikle kendi seçtikleri oyuncaklarla ve materyallerle oynarlar. Çocuk kendi oyununu kendisi kurar ve dışarıdan herhangi bir müdahale olmaz. Çocuğu analiz eden doktor, çocuğun seçtiği oyuncaklardan ve kurduğu senaryodan yola çıkarak oyunda saklı olan duyguları ve çocuğun içinde bulunduğu travmayı keşfeder. Keşfettiklerini sonrasında çocuğa karşı ihtiyatlı bir şekilde sunar. Anna Freud'un yöntemleri her zaman ölçülü olmuştur. Çocukların yaşadığı travmaları, kaygıları, yaşam deneyimlerini ve büyürken başa çıkmak için yaptıkları her girişimi, davranışı ve savunmayı anlayabilmiş ve saygı duymuştur. Çocukların ne hissettiğini, ne düşündüğünü ve davranışlarının nedenini çözmeye odaklanmıştır. Yalnızca çocuklara değil, ebeveyn rehberliğine ve okul danışmanlığının da bu süreçteki önemine dikkat çekmiştir (Bromfield, 2003).

Anna Freud, çocuklarda serbest çağrışımın çok sınırlı olduğunu ve onların hareketsiz kalamayacağını bildiğinden, çocuklarla olan terapilerinde hiç psikanalitik kanepeler kullanmamıştır ve onların özgürce hareket etmesine izin vermiştir. Bir çocuk zıplamaya başladığında o da aynısını yapar, çocukları çizim materyallerini kullanmaya teşvik eder ve bu çizimlerin her birinin çocuğun duygu ve düşüncelerini yansıttığını, çizilen her bir parçanın kelimeler kadar önemli olduğunu vurgulamıştır (Freud Museum London, 2018).

Anna Freud, çocukları analiz etmenin, çocuğun normal ve sağlıklı bir gelişim göstermesi için gerekli olduğunu da öne sürmüştür ve yaşadığı süre boyunca bunu yazmıştır. Tüm bu araştırmalara ve gözlemlere bakıldığında, Anna Freud'un çocuk analizine getirdiği çok yönlü bakışın önemi anlaşılmalıdır. Çocukların kendini yetişkinler gibi iyi ifade edememeleri ve duygularını yönetecek yetkinliğe erişememeleri görüldüğü üzere psikanalistleri farklı bir alan olan oyuna yönlendirmiş, çocukların asıl dilinin oyun olduğunu apaçık gözler önüne sermiştir.

2.4. Melanie Klein

Melanie Klein, tıpkı Anna Freud gibi çocuk terapisine bambaşka bir yön kazandıran Avusturyalı İngiliz psikanalisttir. Klein ve Anna Freud'un ortak amacı çocuk terapisi olsa da iki kadın başka pek çok konuda anlaşmazlığa düşmüştür. Her ikisi de Sigmund Freud'dan etkilenmiş olsa da Klein psikanalize farklı bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. Klein getirdiği bu radikal bakış açısıyla Freud'un kuramına başkaldırmayı değil, onun kuramını çocuklara doğru genişletmeyi amaçlamıştır.

Klein, çocuklar üzerinde sürdürdüğü çalışmalarda serbest oyun gözlemlerine ve içselleştirilmiş objelere odaklanarak Nesne İlişkileri Kuramı'nı geliştirmiştir. Bu kuram, anne ve çocuk arasında ilk altı ayı kapsayan duygusal bağa dayanır ve Freud'un bakış açısından farklı olarak bu bağı sosyal ve bilişsel terimlerle açıklar.

Klein'in oyun tekniğine göre çocuğun oynadığı oyuncaklar çok önemlidir ve çocuğun nesnelere karşı olan tutumu, tavrı ve hareketleri göz önünde bulundurulur. Bu yüzden Klein, kendi odasında da küçük figür ve materyaller bulundurmıştır. Aynı zamanda terapiye gelen çocukların da istediği oyuncak getirmesinde bir sakınca görmemiştir. Burada ne kadar oyuncaklara dikkat çekse de oyuncak olmadan da herhangi birer nesneyle veya rol oyunlarıyla da çocuğu analiz etmenin mümkün olduğunu savunmuştur. Klein, terapide kullanılan oyuncakların mekanik olmamasına ve basit olmasına da özen göstermiştir. Oyun tekniğinde kullanılacak olan insan figürlerinin herhangi bir mesleği açıkça belli etmemesi gerektiğini, bunun dışında bulunması gereken oyuncakları belirtmiştir. Bu oyuncaklar arabalar, trenler, uçaklar, evler, ağaçlar, hayvanlar, tahta, tebeşir, kâğıt, makas, hamur, ip, top vb. oyuncaklar olup, odanın içerisinde temiz ve yıkanabilir bir zemin, sandalye, dolap, masa, kanepe ve akan bir su olmasını tercih etmiştir. İlk çalışmalarını çocukların evinde ve oyuncaklarıyla yapması bu tercihinin etkilemiştir (Teber, 2015).

Klein, çocukların oyunda açığa çıkan travmalarını, fantezilerini ve korkularını gözlemledikten sonra bunu çocuğa tutarlı ve ölçülü bir şekilde yorumlamıştır. Bu yorumun ardından çocukların oyuna ve oyuncaklara farklı şekilde yaklaştığını ve daha farklı malzemelerin ortaya çıktığını gözlemlemiştir. Klein, çocukların oyununu gözlemledikçe onların bilinçdışına erişebildiğini söylemiştir. Terapistin çocuğa karşı yapacağı yorumun önemine de dikkat çeken Klein, bu yorumun çocuğun anlayacağı dille yapılmasının ve terapist çocukta ne sezerse bekletmeden çocuğa karşı yorumlaması gerektiğine inanmıştır (Teber, 2015).

2.5. Donald Winnicott

Çocuk psikolojisine katkıda bulunan bir diğer psikanalist Donald Winnicott'tır. Klein gibi o da Nesne İlişkileri Kuramcılarındandır. Kırk yıldan fazla pediatriklik yapması ona farklı bakış açıları kazandırmıştır. Winnicott, kendinden önceki çocuk terapistlerini oyunun içeriğine çok fazla önem verdikleri ve bu esnada çocukları göz ardı ettikleri gerekçesiyle eleştirmiştir. Ona göre asıl önemli olan çocuktur. Oyunun içeriğinde kaybolmak çocuğun tepki ve tutumlarını kaçırmaya neden olabilir. Winnicott, oyuna öznellik ve nesnellik arasında yaratılan bir ara deneyim alanı olarak yaklaşmıştır. Oyun zevk veren ve yaratıcı becerileri geliştiren, bununla birlikte egonun travmatik olarak ezilmesinin neden olduğu kaygının aşamalı olarak özümsemesine katkıda bulunan bir araçtır (Lee, 2009).

Winnicott, psikanaliz için çocuğun oyuna zorlanmaması gerektiğini ve çocuğun gündelik yaşamda, doğal ortamında, kendi isteğiyle oynadığı, oyunun kendiliğinden geliştiği bir ortamda oynamasının çocuğu gözlemlerken daha faydalı olacağını öne sürmüştür.

2.6. Susan Sutherland Isaacs

Susan Isaacs bazı kaynaklarda Ursula Wise adıyla da anılan bir psikanalist ve eğitim psikoloğudur. Isaacs, yaşamı boyunca çocukların sosyal gelişimine ve bağımsızlıklarına odaklanmış ve çocukların sosyal olarak gelişmesinin oyun yoluyla gerçekleşeceğini vurgulamıştır.

Ona göre oyun psikolojik olarak iyileştirici ve bilişsel olarak geliştirecidir. Çocuklar, oyun sırasında duygularını anlar ve ifade ederler. Oyun yoluyla bağımsızlıklarını kazanırlar, bağımsız olarak düşünür ve bir yargıya varırlar. Çocuklar en iyi kendi kurguladıkları oyunlarla öğrenirler. Bu durum onların bir birey olarak kendini ortaya koyma ve gerçekleştirmelerinin ilk adımlarıdır. Bu yüzden sembolik ve fantezi oyunları çocuğun sosyal ve kişilik gelişiminde önemli bir rol taşır. Isaacs, ebeveynlerin ve eğitimcilerin ise çocuğun oyununa rehberlik etmeleri gerektiğini söylemiştir. Ancak yapılan bu rehberlik çocuğu kısıtlamamalı ve bağımsızlıklarını engellememelidir (Wikipedia Contributors, 2021).

3. Sonuç

Freud'un Hans vakasıyla baş gösteren ve Anna Freud ile birlikte sağlam bir temele oturan çocuk psikanalizi görüldüğü üzere birçok farklı psikanalisti de etkilemiş, onları oyunun iyileştirici ve geliştirici yönüne odaklamıştır. Bu etki o günden bugüne devamlılık göstererek adını oyun terapisine bırakmıştır.

Sigmund Freud, oyunu zevk arama ve libido isteklerinin kontrol edildiği bir etkinlik olarak görürken, Erikson oyuna daha çok fiziksel ve kültürel açıdan yaklaşmıştır. Freud ego gelişimine, Erikson biyolo-

jik ve sosyal gereksinime dikkat çekmiştir. İkisinin ortak düşüncesi ise oyuna duygusal boşalım olarak yaklaşımları olmuştur. Anna Freud ve Melanie Klein ise oyunun işlevini duyguların ifade edilmesi ve rahatlaması olarak görmüşlerdir. Bu iki büyük kadının oyuna getirdiği bakış açısı, çocuk psikolojisine büyük katkı sağlamıştır. Bir diğer psikanalist Donald Winnicott ise oyunun terapi gücüne dikkat çekerek oyun terapisini geliştirmiştir (Çiftçi, 2021). Susan Isaacs da oyuna dair farklı bakış açıları geliştirerek görüşlerini günümüze kadar taşıyan bir başka psikanalistir. Isaacs'ın 1933 yılında Londra'da çocuk gelişimi eğitimi alan öğretmenlere yönelik verdiği ileri derece kurs, görüşlerini bugünlere dek sağlam şekilde aktarmasına olanak sağlamış ve öğretmenlerin de çocukların gelişiminde önemli bir rol oynadığını gözler önüne sermiştir (Wikipedia Contributors, 2021).

Çocukların dünyası da en az yetişkinlerinki kadar karmaşık olup çözümlenmesi zordur. Çocuklar kendilerini yetişkinler gibi iyi ifade edemedikleri gibi, duygusal yetkinliğe de henüz erişememiş olurlar. Onlar duygularını oyun yoluyla ifade eder ve tanımaya çalışırlar. Oyun esnasında içlerinde yaşadıkları travmaları gün yüzüne çıkararak içinde buldukları durumu rahatlatmaya çalışırlar. Bu duygusal boşalım sayesinde kendi duygularını tanıyıp ifade edebilir ve denetim duygusu kazanırlar.

Oyunun çocuğa sunduğu bu özgür ortam psikanalistleri de etkilemiş ve oyunu kişilik gelişiminin bir aracı olarak betimlemişlerdir. Bu yüzden çocukları oyun esnasında gözlemlemek, onları tanımının en iyi yoludur. Çocukları anlamak, analiz etmek, içinde yaşadığı çatışmaya yardımcı olmak ve çözmek ise başta psikanalistlerin, eğitimcilerin ve ebeveynlerin temel görevi olmalıdır.

Kaynakça

- Arslan Çiftçi, H. (2021). *Erken çocuklukta oyun gelişimi ve eğitimi* [PowerPoint Slaytlar]. Yayımlanmamış ders notu, Temel Eğitim Bölümü, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul.
- Bardak, M. ve Topaç, N. (2019). *Oyun ve Oyun Materyalleri*. Erişim: 05.08.2021
http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/cocukgelisimilisans_ao/oyunveoyunmateryalleri.pdf
- Bee, H. ve Boyd, D. (2009). *Çocuk Gelişim Psikolojisi*. Kaknüs Yayınları.
- Bromfield, R. (2003). Psychoanalytic Play Therapy. In C.E. Schaefer (Ed.), *Foundations Of Play Therapy* (pp. 1-12). John Wiley & Sons.
- Freud Museum London. (2018). "Anna Freud and Child Psychoanalysis." Erişim: 05.08.2021
<https://www.freud.org.uk/education/resources/anna-freud-life-and-work/child-psychoanalysis/>
- Lee, A.C. (2009). Psychoanalytic Play Therapy. In K.J. O'Connor & L.M. Braverman. (Eds.), *Play Therapy Theory and Practice: A Comparative Presentation* (pp. 25-34). John Wiley & Sons.
- Teber, M. (2015). *Çocuk Merkezli Oyun Terapisinin Çocuklarda Görülen Davranış Sorunlarının Çözümüne Etkisi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hasan Kalyoncu Üniversitesi.
- Storr, A. (1977). The Games Children Play. *The New York Times*. Retrieved from:
<https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/books/99/08/22/specials/erikson-toys.html>
- Wikipedia Contributors. (2021). Susan Sutherland Isaacs. In *Wikipedia, The Free Encyclopedia*. Retrieved 17:28, August 19, 2021, from
https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Susan_Sutherland_Isaacs&oldid=1037262819